

*Ђуро Бодрожих**

Институт за политичке студије, Београд

РЕЛИГИЈА, ДРУШТВЕНИ ПОРЕДАК И ИДЕНТИТЕТ -прилог разумевању западног друштва-^{}**

Сажетак

Тема рада је природа друштва на Западу, историјско порекло и духовна основа западне цивилизације. Религија је душа друштва, без чијег се разумевања ни једно друштво не може разумети, нити се поредак може одржати. Поред своје основне сврхе, религија је једним делом и идеологија. До сопства се увек долази интеракцијом с другима – ми као не они. Словенски свет на Истоку за Запад је увек био етнизуюћи други.

Кључне речи: Запад, Европа, религија, протестантизам, православље, Америка, Словени, Русија, русофобија, расизам.

Савремени Запад настао је током XVI–XVII века у условима религиозне револуције која је затражила радикални раскид с традицијама римокатоличке цркве, огрезле у пороцима и раскоши: *Roma veduta – fede perduta*. Капиталистички поредак духовно утемељење нашао је у калвинизму, „предузетници су

* Научни сарадник

** Овај рад је настао у оквиру пројекта 179009 Демократски и национални капацитети Србије у процесу међународних интеграција Министарства просвете, науке и технолошког развоја.

били аскете, њихова грамзивост је била облик служења Богу“.¹ После је дошло просветитељство с паролем „уништити блудницу“, мислећи на хришћанску цркву уопште. Савремена држава на Западу продукт је ренесансе, хуманизма, реформације и контрареформације. Она је резултат секуларизације и прекида сваког континуитета са хришћанском Европом, чедо детеологизације. Требало је, у ту сврху, изнаћи порекло Европе које не би имало хришћанске корене. Идеја о античкој Грчкој као колевци западне цивилизације обликована је с циљем како би извори Европе били измештени у даљу прошлост без хришћанских традиција.

Идеолошка основа савременог капиталистичког поретка на Западу везана је за калвинистичку идеју предодређености, по којој Христос није пострадао за све, за цео људски род, већ само за изабране. Земаљски успеси казују ко су ти изабрани. Та идеја налази се у подлози социјалних и расних доктрина на Западу. Расизам, из ког је израстао Запад као цивилизација, директни корен има у учењу о предодређености. „У калвинизму, који је дао религиозно оправдање тржишне економије, људи су исконски подељени на изабране и изопштене. Једни ће се спасти пакла, други неће (а ко тачно, не зна се). Њих не спаја љубав и саосећање, већ мржња и стид. Вебер појашњава да милост дарована изабранима од њих захтева ‘не снисходљивост према грешнику и спремност да помогну ближњему..., већ мржњу и презир према њему као према непријатељу Господњем.“²

Исто важи и за индивидуализам, као светоназор. Нужна претпоставка индивидуализма везана је за питање права на интерпретацију трансцеденталног закона. Римокатоличка црква поставља себе као посредника између Бога и Његовог народа, држећи да је њена интерпретација једина исправна и веродостојна, према чему она санкционише и појединце и институције, одређујући ко је по Божијој вољи. Проглашавајући да између човека и Бога нема посредника, протестантска реформација учинила је тај однос непосредним. Тиме је појединац добио моралну основу да се побуни против устаљених традиција и друштвених конвенција.

Разлика између православља, римокатолицизма и протестантизма најјасније се да представити различитим схватањем Цркве и питања непогрешивости. „Православно схватање, које тврди да је црква скуп свих верника свих времена и свих народа

1) Сергеј Кара-Мурза, *Демонтажа народа*, Београд, Информатика: Преводачка радионица Росић, 2015, стр. 175.

2) Исто, стр. 189.

под поглаварством Исуса Христа и под вођством Светог Духа, то схватање непогрешивости приписује тако схваћеној цркви. Католичко схватање, које појам цркве усредсређује у лику папе, ту непогрешивост приписује папи. Протестантско схватање, које право тумачења откривења преноси на сваког члана цркве, ту непогрешивост преноси на сваког, разуме се, само у односу на њега самог или, што је исто, потпуно одриче непогрешивост било где.“³

Протестантско учење, „одбацујући сву непогрешивост и остављајући све произвољном тумачењу, тиме одузима свесно одређено значење самог откривења, ставља га у исту категорију са сваким филозофским учењем, с том, пак, неугодном разликом на штету откривења јер оно износи своје истине као одређене ставове које никако не доказује, а не као закључак из општег принципа који је добијен путем логичке изградње и тиме се откривење лишава и оне доказне снаге коју има систематизована наука. Зато се сва суштина религије, по протестантском погледу, нужно своди само на лично субјективно осећање. Али субјективна религија, тј. веровање у оно у шта се хоће или у шта се жели веровати, представља негацију сваког позитивног откривења или му одузима не само сваку спољну, већ и сваку унутрашњу обавезност, тј. сваку веродостојност, па дакле одриче религију уопште, јер је она незамислива без потпуне веродостојности која себи потчињава сав човеков дух, исто онако као што логичка веродостојност потчињава себи његов ум. Као веома веродостојан амблем или симбол протестантског погледа – наводи Николај Данилевски – може да послужи, чини ми се, следећи детаљ из живота председника Сједињених Држава, Џеферсона. Џеферсон је био, како се то назива, слободни мислилац или *esprit fort*, и, дакле, није признавао божанственост хришћанства, али је ипак ценио многе од његових истина. Желећи да одвоји истинито од онога што је по његовом мишљењу лажно, он је узео два примерка Јеванђеља и изрезао из њих оно што му се чинило да је у складу са здравим схватањем моралности или, простије речено, оно што му се свиђало. Своје исечке налепио је у посебној свесци и на тај начин је себи саставио систем моралних учења или, ако је по вољи, систем религије за своју употребу. Сваки приврженик протестантског учења поступа у суштини исто тако или чак, може се рећи, друкчије не може ни поступати. При томе ће се, разуме се, код сваког наћи свеска са особеним садржајем и

3) Николај Ј. Данилевски, *Русија и Европа*, Београд, Службени лист СРЈ, 1994, стр. 171.

није тешко представити да ће тај садржај носити печат свог газде. Мистик неће удостојити својим исечцима све што му се чини сувише једноставним или природним, рационалист оно што му се учини сувише тајанственим и натприродним. Није необично да су маказе добиле други правац код склоног освети, честољубљу, таштини, користољубљу, сладострашћу итд.⁴

За разлику од западног, пре свега протестантског раздвајања мистичког и догматског, источно предање никад није подвајало и чинило оштру опреку између мистике и богословља, између личног искуства познања Божанских тајни и догми прихваћених од стране Цркве, као заједничког искуства.

1. РАСИЗАМ ЗАПАДА

У дну европског културног обрасца увек ћете наћи расизам, настао из односа према народима колонизованих земаља, скопчаног с масовним насиљем. „Нужан културни услов за поделу европског друштва на класе капиталиста и пролетера – наводи Сергеј Кара-Мурза – представљао је *расизам*. Очеви политичке економије А. Смит и Д. Рикардо говоре управо о ‘*раси радника*’, а председник енглеске владе Дизраели о ‘*раси богатих*’ и ‘*раси сиромашних*’. Прва функција тржишта састоји се у томе да путем зараде регулише бројност расе сиромашних.”⁵ Експлоатација нижих слојева, укључујући и најсуровију експлоатацију деце, правдана је истим рационалним аргументима којима је образлагано ропство афричких урођеника.

Пуританска револуција од 1642. до 1649. године изнела је идеју о енглеском народу као од Бога изабраном народу, новом Израелу; о енглеској нацији као посвећеној, а њеној историји као историји светости. Кромвел је пред парламентом изјавио да је енглеска нација „народ коме је сам Бог дао печат“. Ова пуританска идеја, упркос поразу пуританаца и рестаурацији под Стјуартима, остала је дубоко укорееена у енглеској култури. Освајања диљем света правдана су као мисија Богом поверена, што ће британском империјализму у очима самих Енглеза дати провиденцијални карактер.⁶

Заједнички језик, заједничка историјска слика, заједничка религија прожета непријатељством према Риму, дали су светоназор

4) Исто, стр. 172.

5) Исто, стр. 40.

6) Хаген Шулце, Држава и нација у европској Историји, Београд, „Филип Вишњић“, 2002, стр. 91.

о Енглеској – шта јесте и шта треба да буде; те се може рећи да од XVI постоји енглески културни идентитет.⁷ Успостављен је национални консензус по питању државе, нације и империје. Ујединила их је империјална идеја владања над другима и уверење да су на то позвани одликама своје расе и свога карактера. Надмоћ Британаца над другима узимала се као обавеза да се над њима влада: империјална мисија Британаца није нешто што је само у њиховом интересу, већ је у служби цивилизације и човечанства уопште. Сесил Родес је писао: „Тврдим да смо ми прва раса света и да је боље за човечанство да се ми настанимо у што већем делу света... Пошто је (Бог) очигледно расу која говори енглески формирао као своје изабрано оруђе, помоћу кога ће створити друштвено стање засновано на правди, слободи и миру, та његова жеља се мора испунити, и да је све у мојој моћи, похитао бих да тој раси дам што више простора и моћи. Ако Бог постоји, мислим да ће радо за мене учинити нешто: наиме, да што је могуће већи део афричке мапе обоји у британско црвено.“⁸

Политички и економски поредак буржоаског друштва легитимисани су призивом на Њутнове законе, с циљем да се један идеолошки концепт заогрне плаштом науке. Механицизам Њутнове слике света сугестивно је деловао на теоретичаре људског друштва. Друштво је проглашено за машину, његови закони су механички. Онда је механицизам замењен биологизмом који је људе представио као животиње на различитим ступњевима развоја. Дарвинова теорија своје почело вуче из Малтусових разматрања. Малтус је био најразматранији аутор у Енглеској почетком XIX века, ауторитет првог реда. Централна Дарвинова метафора о борби за опстанак позајмљена је од Малтуса. „Научни појам примењен на дивљу природу стигао је из идеологије која оправдава понашање људи у друштву. А потом се из биологије вратио у идеологију снабдевен етикетом научности. Е, то ти је – вели Кара-Мурза – узајамна помоћ!“⁹

Присталице мултикултуралистичког концепта указују на Сједињене Државе као на пример мултикултуралности, истичу како је ова земља пример сложеног друштва у који је уткан допринос бројних култура, посебно оних које потичу изван Европе. И како Сједињене Државе никада нису припадале једној доминантној култури која је пренета из Европе.

7) Исто, стр. 93.

8) Исто, стр. 179.

9) Сергеј Кара-Мурза, *Манипулација свеићу књ. 1*, Београд, Преводачка радионица Росић: „Никола Пашић“, 2008, стр. 299.

Америка је, међутим, законито чедо Европе, а не њезин одметнути део. Американизам је крајња форма западњаштва. Након посете Квибеку, у писму од 7. септембра 1831, Токвил је навео: „О физиогномици неке владе најбоље се може судити на основу њених колонија, јер тамо њена обележја постају упадљивија. Када хоћу да проучим заслуге и грешке администрације Луја XIV морам да одем у Канаду; њене деформације се тамо виде као под микроскопом. Свуда смо били примљени... као деца старе Француске, како то они овде кажу. По мом мишљењу, тај епитет је лоше одабран. Стара Француска је у Канади, нова је са нама.“¹⁰

По свом пореклу, Америка није нација имиграната већ колониста. Самјуел Хантингтон ће указати да између имиграната и колониста постоји темељна разлика. „Колонисти су напустили своје друштво, обично у групи, да би створили нову заједницу, град на брду, на новој, често удаљеној територији. Њима је својствено осећање заједничког циља. Имплицитно или експлицитно, они потписују уговор или споразум којим се дефинише основа нове заједнице коју стварају и њихов колективни однос према мајци земљи. Насупрот томе, имигранти не стварају ново друштво. Они из једног долазе у друго, другачије друштво. Миграција је обично лични процес, који укључује појединце и породице, који индивидуално одређују свој однос према својој старој и новој земљи. Колонисти 17. и 18. века дошли су у Америку зато што је она била *tabula rasa*. Изузев индијанских племена, која су могла бити убијена или терана на запад, никаквог другог друштва није било тамо. Колонисти су дошли с циљем да створе друштва која ће отеловљавати и ојачати културу и вредности које су они понели са собом из своје земље порекла. Имигранти су стигли касније зато што су део друштва које су колонисти створили. За разлику од колониста они су доживели “културни шок” пошто су, заједно са својим изданима, желели да апсорбују културу која је често била другачија од културе коју су донели са собом. Пре него што су имигранти дошли у Америку, колонисти су морали да осноју Америку.“¹¹

Кад се појавила Реформација, европска друштва су је прихватала или одбацивала. Неке земље су постале протестантске, неке нису. Америка није постала протестантска, она је као таква и настала.¹²

10) Самјуел Хантингтон, *Амерички идентитет*, Подгорица, ЦИД, 2008, стр. 50.

11) Исто, стр. 47-48.

12) Исто, стр. 73.

Начин живота првих колониста поставио је темељ једне културе у чијем корену су протестантска религија, енглески језик, британска правна и политичка традиција. „Није истина – наводи Френсис Фукујама – да је Америка икада била земља са бројним културама, повезаним искључиво заједничким уставом и правним системом. Поред америчког универзалистичког политичког и правног система, постојала је увек средишња културна традиција која је стопила америчке друштвене институције и омогућила успон Сједињених Држава као доминантне светске економске силе. Та култура, која је у почетку припадала једној посебној религијској и етничкој групи, касније је истргнута из њених етнорелигијских корена и постала је широко прихваћени идентитет свих Американаца.“¹³

Нема америчког сна који би сви делили. „То је погрешно. Не постоји амерички сан. Постоји само амерички сан који је – наглашава Хантингтон – створен у англо – протестантском друштву. Мексички Американци могу делити тај сан о том друштву само под условом да га сањају на енглеском.“¹⁴

Поред разних специфичних разлога, историјских и политичких, разлози америчке склоности ка насиљу као филозофији живота леже управо у карактеру њихове религиозности. Први досељеници у Америку сматрали су се од Бога изабраним народом, новим Израилем у историји човечанства, заједницом којој је Бог дао нарочиту мисију. Американци верују да историја почиње од 1776. године, а све пре тога спада у предисторију људског рода. Њихов прелазак преко Атлантика поредили су с преласком Јевреја преко Црвеног мора, а амерички континент као обећану земљу коју им је дао Свевишњи као што је некад дао Јеврејима Канан. На оба америчка континента живело је према неким проценама око 80 милиона домородаца. Тамо где су стигли англосаксонски пуританци, они су морали нестати. Одбијају Дарвинову теорију еволуције, али прихватају борбу врста у којој преживљавају најбољи и најспособнији, кроз коју се напредује ка бољем.

Примена еугенике започела је у САД. Први еугенички закон донет је у америчкој држави Индијани 1907. године. До 1930. године 31 америчка држава имала је еугеничко законодавство. Процењује се да је око 20.000 људи (највише у Калифорнији) принудно стерилисано до јануара 1935. По основу тестова интели-

13) Френсис Фукујама, *Судар култура*, Београд, Завод за уџбенике и наставна средства, 1997, стр. 271-272.

14) Самјуел Хантингтон, нав. дело, стр. 276.

генције, половина од 2 милиона америчких регрута током Првог светског рата сврстано је у „малоумне“. На подлози истих тестова у исту категорију, након Првог светског рата, сврстано је преко 80% имиграната из источне Европе. Имиграционим законом из 1924. године, на подлози тако утврђених „чињеница“, ограничен је улаз у САД људи из јужне и источне Европе због њихове генетичке инфериорности.¹⁵ Тај закон опозван је тек 1965. године, али то не значи да је нестало и духа тог закона. Средином 1960 – их, деветнаест држава још увек је имало законе против мешања раса. Врховни суд је 1967. године прогласио такве законе неуставним.¹⁶

Америчко друштво у свом корену је расистичко. Неједнакост раса прихватана је као научно верификована чињеница. „Американци су такође веровали да су квалитативне разлике међу расама урођене а не условљене окружењем. Људи су, то је било широко прихваћено, подељени у четири основне расе, и то по опадајућем низу: белци, Монголци, Индијанци и Африканци. При даљој диференцијацији унутар белаца, англосаксонски потомци германских племена били су стављени на сам врх.“¹⁷

Треба ли се онда чудити што су Американци су неосетљиви на патњу других људи, како америчка елита тако и обични грађани. Између народа и номенклатуре постоји прећутни споразум: радите што год желите, палите и жарите, ако ће то повећати наш стандард. И још један услов – да самртни грч оних који би се усудили смањити порцију путера од кикирикија док се гледа телевизија, гледају уживо. А онда вам кажу да су Американци незаинтересовани за спољну политику, па и спољни свет – они чак и не знају где се налази, на пример, Србија. Као да је то незнање дошло од њихове наивне простодушности, а не од расистичке безобзирности: зашто обраћати пажњу на нешто небитно, један земља – мање више.

Нису у питању медијске манипулације. То је флоскула, равна оној о некаквој слободној штампи у Америци или америчком јавном мњењу које би се могло придобити посредством лобирања путем специјализованих ПР агенција. То је најобичнија илузија. Јер, иако агенције за односе с јавношћу јесу проститутке, не може их свако унајмити. Оне раде само за одабрану клијентелу, ону под заштитом америчке владе, а не за сваког ко ће да плати. Нема агенције која би пристала да пласира поруке оних који се супро-

15) Према: Емил Влајки, *Амерички терор: о нацији која није престала ратовати од почетка свога постојања*, Београд, „Филип Вишњић“, 2013, стр. 108-109.

16) Исто, стр. 328.

17) Исто, стр. 64.

тстављају америчкој доминацији.¹⁸ А то што се такве агенције унајмљују, управо је доказ америчке доминације. Тешко је одрећи Збигњеву Бжежинском да је највећи доказ америчког тријумфа и глобалне хегемоније управо „степен у којем се саме стране земље упетљавају у домаће америчко политичко преговарање. Стране владе се труде, до оног обима до којег могу, да мобилишу оне Американце с којим деле етнички или верски идентитет“.¹⁹

Иако се масом може манипулисати, она није глина која се путем медија може обликовати овако и онако, убедити у ово и оно. „У том смислу – казаће Емил Влајки – медији могу једино појачати, или изнијансирати дате основне вриједности маса, а никако их не могу радикално мијењати.

Дух једног народа састављеног од одређених основних вриједности одређује повијест, религија, географија, посебни специфични услови и многи други фактори, те се тако формирани дух не да суштински мијењати медијским дјеловањем. Конзеквентно томе, а што је већ речено, дух америчког народа је социјал-дарвинистички, дакле експанзионистички, несмиљен и елитистички. Америчком народу, опсједнутом пуританизмом, који себе види као ‘свјетло на врху брежуљка’ и који се, након Јевреја, сматра да је од самог Бога други ‘изабрани народ’ на свијету, посвуда око себе види сатане које треба уништити, или их ‘привести (америчкој) демократији’. У том смислу, рекли смо, нема никакве резлике између америчког народа и америчких елита и они заједно здружено учествују у погубном дјеловању ‘империје’ која у овим тренуцима настоји да влада свијетом!“²⁰

Елита је та која производи расистичке стереотипе о нижој раси, али из масе се регрутују они који ће те предрасуде прихватити и вршити егзекуције. Информациони и комуникациони системи у западном друштву нису никакав независни и непристрасни сегмент тог друштва, како нам сервира западна идеологија, већ његов органски део. А то друштво, по свом духу и усмерењу, структурирано је расистички и империјалистички – пристрасна профитна рационалност.²¹ Рационалност је једна од најважнијих особина човека, његова *differentia specifica*, али рационалност не подразумева аутоматски и човечност. Може се бити рационалан и логичан, прецизан и контролисан, и у нечовечности. Америка

18) Емил Влајки, *Демонизација Срба: западни империјализам, његови злочини, слуге и медијске лажи*, Београд, Филип Вишњић, 2013, стр. 220.

19) Збигњев Бжежински, *Велика шаховска табла*, Подгорица, ЦИД, 1999, стр. 31.

20) Емил Влајки, нав. дело, стр. 144-145.

21) Исто, стр. 60.

је најбољи пример за то. Иако ова земља, што јој нико не може порећи, располаже врхунском науком, техником и технологијом, рационалном администрацијом, врхунским универзитетима, она има и друго лице. „Упркос овоме, Америка је земља са једном од највећих стопа криминала у свијету, а њена злочиначка вањска политика је непревазиђена у повијести људског рода.“²²

Циљ америчког неолиберализма није човек већ профит, те се тај вид рационалности може тако и одредити: профитно усмерена рационалност. Све што одмаже профитну ефикасност: емоције, љубав, интуиција, имажинација, проглашава се нерационалним и друштвено штетним као узалудно трошење енергије и времена.

У питањима спољне политике и односа према доминиранима нема левице, деснице и центра, сви стоје на истом: одржати неоколонијални систем и свим средствима супротставити се онима који се противе. Најбољи рецепт је слободна трговина и тржиште и парламентарна демократија. Ако ту запне, иду други методи. Идеолошки апарат ће оне који се противе означити као антидемократе, тиране, комунисте.... пронађе се пета колона, углавном интелигенција, прогласи борцима за демократију и жртвама ауторитарног поретка којима се крше људска права и којима треба помоћи. И онда долази ембарго, бомбардовање, плишане револуције.

Чему Запад има захвалити да троши 80% светског богатства, а представља 20% светског становништва? САД чине 5% светског становништва а троше 30% светског производа. Неоколонијализам је у корену ових диспропорција. То је свима на Западу јасно и зато у овој ствари нема плурализма. Никада га није ни било. Тагоре је писао: „Политичка цивилизација која је израсла на тлу Европе и раширила се по целом свету, као какав коров који се много размножава, заснива се на искључивости. Она свагда пази на то да друге држи у власти или да их уништи. Она је карниворска и канибалска у својим тенденцијама, храни се оним што је осталим народима неминовно потребно за њихов живот и покушава да прогута целу њихову будућност. Она је свагда у страху да ће и друге расе постићи углед, па то проглашава за опасност, и покушава да уклони све симптоме величине изван својих граница, обарајући на тле расе које су слабије него она, само да вечно остану у својој слабости.“²³

22) Емил Влајки, *Амерички терор: о нацији која није престала ратовати од почетка свога постојања*, стр. 87.

23) Рабиндрант Тагоре, *Национализам*, Београд-Земун, Алфа: Агенција „Драганић“, 1990, стр. 52-53.

2. ЗАПАД И СЛОВЕНИ

Највећа обмана која нам је сервирана јесте да односи и правила који важе на Западу, међу својима, јесу нешто што западњаци примењује према свим људима, без разлике. Напротив, односи и правила „који се њима у њиховом рођеном животу чине тако природни и невини постају им непријатни и узнемирују их кад год их примете у другим нацијама.“²⁴ Поштено би било рећи да се овде ради о самообмани коју су измислили наши људи, они што воле да се зову интелектуалном елитом. Нико са Запада такво што није протурао. Људи нису желели видети да тај демократски Запад, баш као и античка демократија, има своје робове. Има и неке правде у томе што ће постати и највећа жртва онога за шта су се залагали. „Водоинсталатери су – каже Кара-Мурза – чак и у колонији потребни, али су зато научни радници потребни само у моћној држави коју су они рушили.“²⁵

Запад је уобличен као месијанска цивилизација с јасно израженом идејом: што је добро за њих, добро је и за свет. Стари појмови о цивилизацији и варварству које тој цивилизацији прете положени су у културно језгро западне цивилизације, нешто у чему се њени припадници васпитавају од рођења.

Запад се обликовао као цивилизација за чији је опстанак неопходна експанзија. „Истина је – казаће нам Тагоре – да је западњачки национализам од почетка и до своје најдубље сржи прожет ратољубивим духом и похлепом за освајањима; његова основа није друштвена кооперација. Он је до савршенства развио организацију моћи, али није развио никакав духовни идеализам. Он је гомила грабљивих зверова који морају да имају своје жртве. Он ни по коју цену не може да подноси да се његова ловишта преображавају у обрађена земљишта. У ствари, ове нације боре се једна с другом само да прошире своје ловишта и увећају свој плен. Отуда западњачка Нација поставља се као насип да зауставља слободно струјање западњачке цивилизације у земљу у којој нема Нације. Пошто та цивилизација није друго но цивилизација силе, она тежи да се огради, и никако није вољна да своје изворе моћи отвори онима које је одабрала да их експлоатише.“²⁶

У свим деловима света западњак се појавио, закуцао на сва чија врата, као мисионар, трговац или завојевач. И тако је за све

24) Исто, стр. 33-34.

25) Сергеј Кара-Мурза, *Манипулација свеићу књ.* 2, Београд, Преводачка радионица Росић: „Никола Пашић“, 2008, стр. 605.

26) Рабиндрант Тагоре, *Национализам*, нав. дело, стр. 18.

друге постао онај други, онај који упућује изазов. И Запад је своје идентитетско заокруживање формирао супротстављањем себе другима. А међу тим другима посебно место заузимају Словени, а то, пре свега, значи Русија и Руси. Њима је намењена улога другог, непредвидивог варварина чији поступци и начин размишљања не подлежу рационалним мерилима. Корени русофобије на Западу су дубоки и далеки. Треба их тражити у време првог рата Русије и Европе, који историографија бележи као Ливонски рат (1558–1583). Након тог рата западни човек је добио представу о лимесу, источним границама Европе. Русофобија је идентитетско питање западне цивилизације. Рус је представљен као „варварин на вратима“.

У европској штампи, јавном мњењу, записима европских путописаца могла се пронаћи лепа реч, симпатија и према најпримитивнијим племенима, према Самоједима и Киргизима, Татарима, само не према Русима. „Рус у њиховим очима – како је запазио Данилевски – може претендовати на достојанство човека само онда кад изгуби своју националност.“²⁷ Тако је у штампи, у политици њихових влада, у свим сегментима живота, само антипатија, мржња и презир. И у политичким и свакодневним односима влада исти дух антипатије, мржња и презир према свему што је руско. Такав однос могао се „изнедрити само у заједничкој инстинктивној свести те корените разлике која лежи у историјским основама и историјским задацима племена. Једном речју – подвлачи Данилевски – задовољавајуће објашњење како те политичке неправде, тако и друштвене мржње, може се наћи само у томе што Европа у Русији и словенству види нешто себи туђе, и не само туђе, већ и непријатељско.“²⁸

Русофобија није стереотип, једна предрасуда, већ идеолошки целовито уобличен систем. Још од XVI века, Русија је приказана као азијатска деспотија, варварска земља који жуди да покори Европу. У питању је једна историјски постојана параноја прожета мржњом и презиром, али и страхом.

Срж односа Запада према Русији, вековима непромењен, својо се на приказивање Русије као политичког аримана и супротстављање „европске индивидуалности и слободе“, православној традицији, као „тами, варварству и ропству“.²⁹

27) Николај Ј. Данилевски, *Русија и Европа*, нав. дело, стр. 78-79.

28) Исто, стр. 79.

29) Наталија Нарочница, *Русија и Руси у светској Историји*, Београд, Српска књижевна задруга, 2008, стр. 23.

Ма колико се чинило да су цивилизације које су произашле из хришћанског наслеђа компатибилне, сва историја казује другачије. Поделом континента на Западно и Источно римско царство, на који се надовезује црквени раскол између Рима и Цариграда, настала су два европска цивилизацијска круга, који егзистирају упоредо; међу њима је било општења и узајамног утицаја, али су то остали раздвојени светови. Словенски свет на Истоку, посебно његов православни део, за западне народе увек ће остати цивилизацијски други – ми као не они. Та ствар није ни условљена природом политичког поретка, нити личним својствима вршилаца највише власти – њиховим светоназором. То је идентитетско питање.

ЛИТЕРАТУРА

- Бжежински, Збигњев, *Велика шаховска табла*, Подгорица, ЦИД, 1999.
- Влајки, Емил *Амерички терор: о нацији која није престала ратовати од почетка свога постојања*, Београд, „Филип Вишњић“, 2013.
- Влајки, Емил *Демонизација Срба: западни империјализам, његови злочини, слуге и медијске лажи*, Београд, Филип Вишњић, 2013
- Данилевски, Николај Ј., *Русија и Европа*, Београд, Службени лист СРЈ, 1994.
- Кара-Мурза, Сергеј, *Демонтажа народа*, Београд, Информатика: Преводилачка радионица Росић, 2015.
- Кара-Мурза, Сергеј, *Манипулација свешћу књ. 1,2*, Београд, Преводилачка радионица Росић: „Никола Пашић“, 2008.
- Нарочница, Наталија *Русија и Руси у светској историји*, Београд, Српска књижевна задруга, 2008.
- Хантингтон, Самјуел, *Амерички идентитет*, Подгорица, ЦИД, 2008.
- Тагоре, Рабиндрант, *Национализам*, Београд-Земун, Алфа: Агенција „Драганић“, 1990.
- Фукујама, Френсис, *Судар култура*, Београд, Завод за уџбенике и наставна средства, 1997.
- Шулце, Хаген, *Држава и нација у европској историји*, Београд, „Филип Вишњић“, 2002.

Djuro Bodrozic

RELIGION, SOCIAL ORDER AND IDENTITY
-contribution for understanding western society-

Resume

The survival of one type of society necessarily requires appropriate, adequate human material for it. People must have certain performances, certain valuable system, so they could function in a certain type of social order. And that is inseparable from religious structures that continue to live even when people lose their practical religious interests. What today is called the West has originated for centuries, persistent natural process of spiritual and cultural maturation. Contemporary state on the West is product of renesanse, humanism, reformation and counter-reformation. She's the result of secularization and interruption of every continuity with christian Europe, the child of deteologisation. The key spot in forming capitalistic order on the West belongs to most radical forms of protestant spirit, personalized in calvinism. Finall embodiments of what we call the West came with America. West is Europe, plus America ;occidentalism: europeanism, plus americanism. America has taken over providence of westeuropean people. West is shaped as Mesian civilisation with a clear expressed idea: what is good for them, it's good for the world. Idea of world domination and subjection of the whole planet to their will is inherent to west nation. Before, that idea was strived by nations individually, but now, led by America, they do it together. However it seems that civilisation that resulted from christian heritage compatible, al the history shows different. Splitting continent on West and East roman empire, on which suplements church schism beetwen Rome and Constantinople, created two European civilisation circles, who parallel exist; between them was communication and mutual influence, but the worlds remained separated. Slovenian world on East, especially his orthodox part, will always remain the other civilisation circle for western people- us, as not them. That thing isn't conditioned by nature of political order,

*neither personal performance of executive from the top
guverment- their worldview. That's identity question.*

*Key words: West, Europe, religion, protestantism,
orthodox, America, Slovenians, Russian, Anti-Russian
sentiment, racism.*

* Овај рад је примљен 19. 11. 2016. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 25. 11. 2016. године.